

Скребець В.О.
м. Чернігів

ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Студентські роки – квітуча пора зрілості, в період якої закладаються підвалини дорослого життя. Проте, не тільки опанування фахом за обраною професією характерно для студентства. Молода людина, продовжуючи навчання, засвоює "уроки життя" у різних сферах суспільної практики: морально-етичної взаємодії, міжособистісних стосунків, громадянської та громадської активності, ціннісно-сислової орієнтації та ін. Юнацькими роками у психічному розвитку особистості інтенсивно здійснюються соціалізаційні процеси, де важливою рисою окреслюється прийняття та узгодження власних уявлень світу з його баченням старшими поколіннями.

Йдеться про узгодження фізичного і, так званого, соціального часу життєдіяльності. Наприклад, і студенти, і викладачі, як і інші представники старшого покоління (батьки, родичі, наставники), існують в одному фізичному часі, скажімо, в 2013 році, але кожен з них належить до свого соціального часу. Одні з них – з недалекого, але минулого, радянського часу, інші ж суб'єкти теперішнього фізичного часу належать до пострадянського соціального часу, тобто народилися і формуються у соціальному просторі домінуючих форм життя незалежної України.

На зломі поколінь, у середньому кожні 50-70 років, виникають зміни ціннісних устоїв життя. Саме у ці періоди виникає проблема екзистенційної узгодженості критеріїв способу та організації життя хронологічно сполучних поколінь.

Зрозуміло, що змінюється не тільки об'єктивна ситуація розвитку та функціонування суспільного буття, змінюються і світоглядні установки та моральні й етичні їх основи. І ті принципи та норми, які адекватно забезпечували сутність людського існування у попередньому його поколінні, попередньому баченні, трансформуються, набувають ознак амбівалентності, іноді суперечливості по відношенню до раніш сталого світобачення, іноді аж до повної неузгодженості, хоча можуть бути й гармонійними, збалансованими, узгодженими.

Зрозуміти деформовані цінності (з позиції попереднього покоління) та узгодити їх з радикалізмом наступного можливо тільки за умови врахування екології розвитку суспільства, антропогенної і суспільної динаміки наявних змін, які природно виникають у житті людей.

Суспільна практика завжди була еволюційно-динамічною на відміну від інертності буденної свідомості. Саме тому виникає протиріччя між рефлексією екологічності змін в уявленнях реалій дійсності представників різних поколінь. Те, що вважалося стабільним і вивіреном, переосмислюється з позицій нового укладу життя. Молоді покоління оцінюють ті самі реалії буття по-іншому, не тому, що вони намагаються себе протиставити чи заперечувати старшим. Інші вони тому, що на їх досвід соціалізації накладаються інші умови існування, які ми називаємо новим еколого-психологічним форматом життєвого середовища та змістом життєдіяльності, а значить і новими сенсами нормотворення. Змінюється оточення (не будинки і ландшафти), а люди з їх ціннісними орієнтаціями, мотивами, очікуваннями і сподіваннями. Але психологія людей інерційна і намагається утримувати "краще" з попереднього, перевіреного, тоді – адекватного. Довіра до інновацій може доходити до нульової відмітки, нехтуючи або не визнаючи нові ідеї на противагу попереднім. Навіть якщо нові уявлення і виглядають більш переконливими, вони не приймаються і не культивуються старшими поколіннями автоматично. Причини не у зверхності чи толерантності, а в принципі невідомості та його співставленнях з уже відомим, перевіреном, звичним.

Людині старшого покоління у повсякденні, завдяки інертності психіки, легше сприймати позицію попереднього (спокійного і доведеного минулим досвідом), ніж бурхливого і незрозумілого нового. Людська свідомість більше довіряє перевіреному і визначеному, ніж сумнівному або мало зрозумілому соціальному проекту.

Еколого-психологічне підґрунтя нового бачення реалій життя потребує переосмислень та змін, відповідних корекцій у світоглядних переконаннях старших, як і розумної, зваженої позиції молодих людей, особливо по відношенню до прогресивних надбань культурно-історичного і суспільного досвіду попередників. У молоді бачення життя складається з уявлень дійсності, які виникають "тут і тепер". З ними і працює свідомість нових поколінь, але, незалежно від статусу і віку, приймається зовнішнє середовище шляхом тривалої і

безпосередньої роботи з ним: від недовіри, "погладжування", наближення, включеності, перевірки і, нарешті, прийняття або відхилення.

Виховна робота з молоддю може виявитися пустим звуком, якщо не буде враховувати еколого-психологічного підґрунтя природно (саме природно) плинної, звичайної, та, разом з тим, своєрідної включеності соціалізації молоді в реалії життя: відповідні цінності, смислові структури та цілеутворювальні процеси, експектації релевантних у самоствердженні форм поведінки, що супроводжується ситуативно адекватними (або неадекватними) переживаннями і ставленнями.

У цьому відношенні особливого значення набувають категорії включеності, переживань і ставлень. Аналіз значимості суб'єктивного ставлення молоді до реалій життя, як і оцінка їх переживань та психологічних впливів, може здійснюватися за трьома критеріями: соціально-психологічна позиція і поведінковий вираз ставлення, мотиви, що лежать в основі різних ставлень до життєвих цінностей та зміни у способах життя.

Суб'єктивне ставлення молоді до реалій життя, як і соціально-психологічна позиція у поведінковому його виразі, визначається багатьма чинниками, хоча можна розглядати як найбільш типові *позицію прийняття* (як очікувані, справедливі, як такі цінності, що співпадають з власними бажаннями), *позиція неприйняття* (така, що суперечить життєвим планам та інтересам молодих людей, матеріальним чи світоглядним цінностям, суспільним, ідеологічним, політичним, морально-етичним, релігійним та ін. їх установкам), *позиція протесту за звичкою* (не розуміючи до кінця сутності тих чи інших цінностей, молоді люди можуть, з насторогою ставитися до будь-яких змін і нововведень, сприймають їх як нав'язані), *байдуже ставлення* (як удавана самодостатність, ізолюваність, пасивність, надумана незалежність), *аргументована альтернативність* (прояв громадянської чи громадської активності з власним розумінням правильності дій і вчинків).

Важливо враховувати, як мінімум, чотири категорії мотивів: ті, які відтворюють міру *причетності* людини до життя (мотиви компліцитності): світоглядні мотиви; мотиви емоційних ставлень і переживань, когнітивні мотиви рефлексії.

П.Д. Фролов
м. Київ

ГРОМАДСЬКА ДУМКА У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Як свідчить аналіз наукових публікацій, інтерес до явища "громадська думка" виявляють філософія, політологія, соціологія, соціальна психологія, педагогіка та чимало інших наук. Чи не найактивніше громадська думка досліджується соціологами. У соціальній психології такі дослідження досить обмежені. Це є однією з причин того, що соціальні психологи змушені запозичувати визначення громадської думки, запропоновані соціологами. Зрозуміло, що специфіка соціально-психологічного розуміння феномену при цьому неминуче втрачається.

Ступінь розробленості проблематики громадської думки по-різному оцінюється дослідниками. На думку одних, ця проблема вивчається вже понад 100 років і досліджена дуже детально. Інші вважають, що навряд чи сьогодні знайдеться інше поняття, зміст якого був би настільки неясним і викликав би стільки численних суперечок. Є й ті, хто вважає, що ГД являє добре обґрунтовану ілюзію (П. Шампань), що власне громадської думки не існує, а є тільки результати опитувань громадської думки (П. Бурдь'є), що власне наукового визначення (у позитивістському сенсі) дати неможливо.

У соціальній психології феномени громадської думки традиційно вважаються об'єктом такого її розділу як психологія великих груп, хоча чимало дослідників вважають, що феномен громадської думки може розглядатися на рівні не тільки великих соціальних груп, але й на рівні колективів підприємств та організацій, і навіть на рівні окремої особистості. Щойно окреслена "воронка" цілком відповідає логіці переходу від соціологічного підходу до аналізу громадської думки як предмета соціальної психології до власне психологічного, оскільки зміщує фокус уваги із "зовнішнього" на "внутрішнє".

Спробуємо з'ясувати, що являє собою громадська думка як соціально-психологічна реальність, а також визначити ті критерії і показники, за допомогою яких її можна